

BIÊN BẢN PHỎNG VẤN SÂU
ĐẠI DIỆN LÃNH ĐẠO HỢP TÁC XÃ NÔNG NGHIỆP XÃ HUNG NHÂN – HUNG
NGUYỄN - NGHỆ AN

H: Giới thiệu về mục tiêu nghiên cứu và nội dung trao đổi về thực trạng và cách ứng phó của địa phương với các hiện tượng thủy tai như là lũ lụt, hạn hán. Trước tiên mời bác giới thiệu qua một chút thông tin cá nhân như tên, tuổi, quá trình công tác tại địa phương?

Đ1: Tôi là Cao Đình T, tôi năm nay 56 tuổi, đã làm Chủ nhiệm hợp tác xã đến nay là 15 năm.

H: Tên hợp tác xã là gì ạ?

Đ1: Hợp tác xã nông nghiệp Phạm Hồng Thái, xã Hưng Nhân. Riêng bản thân tôi đã 15 năm liên tục làm chủ nhiệm hợp tác xã. Trước đây, tôi là bộ đội, 8 năm 11 tháng là bộ đội sau đó về làng, làm bí thư chi bộ, xóm trưởng sau đó lên làm chủ nhiệm hợp tác xã.

H: Còn chị?

Đ2: Em là Phạm Thị Minh, em mới đang làm hợp đồng cán bộ địa chính. Năm nay em 23 tuổi. Em học trung cấp ra. Mới làm cán bộ địa chính tại xã được hơn 1 năm.

H: Bác và chị có thể giới thiệu qua một số đặc điểm kinh tế-xã hội của xã? Về diện tích tự nhiên, đặc điểm dân cư, cơ cấu nghề nghiệp, thu nhập bình quân...

Đ1: Diện tích trồng trọt của xã Hưng Nhân chúng tôi là 290 ha, trong đó có 145 ha là đất trồng hai lúa, còn 145 ha là đất màu. Chủ yếu cơ cấu mùa vụ, chủ yếu là với đất màu thì như vậy là chủ yếu là lạc của vụ xuân, rồi ngô với rau màu, mà riêng cái đất ngoài đất giao cho xã viên thì chúng tôi còn 60 ha nữa, 60 ha là đất bãi. Riêng cái đất bãi này thì rất thuận tiện cho cái việc là sản xuất các loại rau màu cao cấp, rau làm hàng hóa.

H: Vâng, đây là cái cơ cấu phân bố... đất đai sản xuất nông nghiệp tại xã.

Đ1: Vâng, đất nông nghiệp.

H: Thế còn về cơ cấu nghề nghiệp tại xã thì sao ạ?

Đ1: Về nghề nghiệp thì xã ở đây thì như vậy là chia thành 9 xóm, trong đó có 8 xóm sản xuất nông nghiệp, còn một xóm là làm thủ công, đan lát, gọi là làng nghề đấy.

H: Cơ cấu lao động thì như thế nào? Và ở xã có nhiều người đi làm ăn xa không ạ?

Đ2: Chủ yếu là làm nông nghiệp với...

Đ1: Cái phân bố lao động thì như vậy là về cơ bản là khoảng gần, có lẽ là được gần 1% đi xuất khẩu lao động ở Hưng Nhân. Còn lao động ở nhà đây chủ yếu là người trung niên và người nhiều tuổi.

H: Thế thanh niên ở đây thường làm gì?

Đ2: Thanh niên ở đây thì đi làm xa, làm ở thành phố với đi làm...

Đ1: Người ta làm nghề, làm xây với làm mộc đấy. Ở đây, cơ bản là nhân dân ở đây thì gần Vinh, cho nên cơ bản người ta đi xây dựng này, rồi như vậy là nghề mộc này, rồi như vậy là đi bóc vác hàng hóa ở ngay thành phố Vinh, chứ còn lao động ở nhà chủ yếu là những người trung niên và những người nhiều tuổi.

H: Thế còn thanh niên là đi làm xa hết ạ?

Đ1: Rồi, về cơ bản là đi xuất khẩu lao động với đi làm ăn xa.

H: Xuất khẩu lao động chỉ chiếm khoảng 1% thôi?

Đ1: Vâng, khoảng 1%.

Đ2: Chỉ khoảng 1% thôi. Nói chung là nhỏ.

H: Còn số thanh niên đi làm ăn xa chiếm bao nhiêu %?

Đ1: Có lẽ chiếm khoảng 80-90% đấy.

Đ2: Ở nhà giờ chủ yếu là phụ nữ, với ông già, bà già, với trung niên thì một số họ cũng đi làm ngoài Vinh, còn một số thì ở nhà làm nông.

H: Số đi làm ăn xa đây khi đến mùa vụ thì họ có quay trở về nhà không?

Đ1: Cũng có một số, một số thôi, một số mà làm ăn gần ở thành phố Vinh đây thì người ta về, mùa vụ người ta về, còn thì đi làm ăn ở xa với đi xuất khẩu lao động thì người ta

- không về. Đi làm xa, một năm người ta chỉ về một hai lần thôi. Còn về khi mùa vụ thì chỉ những người đi làm ở gần như là Vinh đây thôi, như là xây, nề, mộc đấy thì là người ta về, chứ còn người đi xuất khẩu lao động với linh tinh là người ta không về.
- Đ2: Những người đi làm ăn ở Nam, Bắc rồi các tỉnh khác thì họ không về.
- H: Bác đã có 15 năm công tác làm chủ tịch Hội nông dân thì bác có thể cho cháu biết về cơ cấu cây trồng, mùa vụ của xã không? Lịch thời vụ như thế nào?
- Đ1: Rồi. Điều kiện tự nhiên thì xã Hưng Nhân chúng tôi là xã nằm ngoài đê Tả Lam, tức là thường xuyên hàng năm bị lũ lụt. Hàng năm thường xuyên bị lũ lụt. Mùa hè thì miền Trung là giống như nhau, gió Lào đến sớm cho nên cơ cấu mùa vụ của chúng tôi về vụ xuân thì kể cả lịch chỉ đạo của tỉnh và huyện thì chúng tôi cũng phải cơ cấu trước từ 10 đến 15 ngày cho tất cả các lịch thời vụ, nhất là vụ xuân. 10 đến 15 ngày so với lịch chung của tỉnh và của huyện cơ cấu trước mùa vụ đấy. Mà nhất là cây lúa.
- H: Nghĩa là mình sẽ phải cấy hoặc trồng trước so với cái lịch của tỉnh và huyện.
- Đ1: Vâng, phải trước so với lịch thời vụ của tỉnh và của huyện khoảng từ 10 đến 15 ngày.
- H: Vì sao mình lại phải làm trước cái lịch thời vụ đấy?
- Đ1: Bởi vì như vậy là tình hình là do cái đất đai thổ nhưỡng ở đây này, đất ở đây này báo cáo với o là đất ở đây là dạng đất bùn phù sa, mà mùa đông tức là mùa lạnh thì cái đất đây này về cơ bản là cái lạnh cho nên là thời gian sinh trưởng của cây trồng thì nó căn cứ vào thời tiết và điều kiện đất đai, thổ nhưỡng cho nên chúng tôi phải cơ cấu trước từ 10 đến 15 ngày, có như thế thì nó mới đảm bảo đến khi lúa trổ, nó không gặp vào hạn hoặc rét o này. Đặc biệt là vụ hè thu, hè thu ở đây chúng tôi vẫn cơ cấu trước để chống nước mặn, đặc biệt là của Hưng Nhân đây thì bị gió Lào, thì như vậy là nguồn nước để phục vụ thủy lợi thì phụ thuộc vào cái nguồn nước thủy triều mà thủy triều thì những ngày hạn đó thì như vậy là nước mặn dâng lên. Thế cho nên chúng tôi phải cơ cấu trước mùa vụ để tránh cái gió Lào xuống, thì như vậy khi vụ hè thu trổ thì như vậy thứ nhất là thu hoạch được trước cái mùa bão, thứ hai nữa là không bị ảnh hưởng bởi cái nước mặn.
- H: Như vậy là cả mùa đông xuân và vụ hè thu mình đều phải cấy trước lịch?
- Đ1: Phải cấy trước, cấy trước lịch khoảng 10 đến 15 ngày so với cái chung của tỉnh và của huyện o này.
- H: Cái đó do đâu mà mình rút được ra kinh nghiệm và điều chỉnh lịch thời vụ như vậy?
- Đ1: Như thế này o này. Đã nhiều năm chúng tôi sản xuất trên cái địa bàn này mà mình lại là những người chỉ đạo sản xuất này thì chúng tôi cũng phải đúc rút từ kinh nghiệm thực tế thôi, để mà điều chỉnh cái lịch thời vụ mà cái này khi thông qua thì tỉnh và huyện cũng phải nhất trí với cái đặc điểm của Hưng Nhân đây là phải cho lịch thời vụ là phải đi trước lịch thời vụ của huyện và của tỉnh 10 đến 15 ngày. Và huyện và tỉnh cũng phải nhất trí với quan điểm của chúng tôi bởi vì đây là kinh nghiệm thực tế.
- H: Cái kinh nghiệm đấy do người dân người ta đúc rút lên hay là do cán bộ?
- Đ1: Không. Báo cáo với o là trong quá trình sản xuất là chúng tôi là những người chỉ đạo sản xuất thì chúng tôi rút ra kinh nghiệm đó, mà khi rút ra kinh nghiệm, đưa ra hội thảo thì toàn bộ nhân dân, cán bộ ở đây phải thống nhất quan điểm với như vậy là đường lối chỉ đạo của cán bộ xã o này. Mình không rút ra kinh nghiệm từ người dân mà sau khi chúng tôi đúc rút rồi, đưa ra đề án rồi, rồi chuẩn bị về kế hoạch sản xuất chúng tôi triển khai và thông qua hội nghị quần dân chính đảng và nhân dân thống nhất và thực tế là như thế.
- H: Tức là cái lịch thời vụ này đã được xây dựng lâu chưa?
- Đ1: Hàng năm, hàng vụ. Báo cáo với o như vậy. Hàng năm, hàng mùa vụ thì chúng tôi phải triển khai kế hoạch sản xuất và triển khai kế hoạch thì phải nhất trí thông tin trước độ khoảng từ 20 ngày đến 1 tháng, để rồi như vậy là quần dân chính đảng họp thông qua lãnh đạo, rồi nhân dân họp, thống nhất quan điểm rồi lúc đó mới đưa vào để chỉ đạo o này. Thì như vậy là kể cả lịch thời vụ, tất cả lịch thời vụ là mình đều có họp triển khai kế hoạch từ trước, từ 15 à từ 20 ngày đến 1 tháng để nhân dân bàn bạc, thảo luận, thống nhất quan

điểm. Tất nhiên trong nội dung đó thì có những vấn đề cốt yếu là ban chỉ đạo ở trên này phải nhận định tình hình này, đưa ra kế hoạch này, sau đó thông qua trong tất cả các cuộc họp có sự tham dự của lãnh đạo và sau đó nhân dân thảo luận thống nhất quan điểm thì khi đó mới làm. Mà cái nội dung này về lịch trước thời vụ đây là đã vài ba năm trở lại đây là nhân dân chúng tôi là rất đồng tình và cũng rất thấy điều kiện thực tế ở địa phương đây là như thế.

H: Các cuộc họp nhân dân đây được tổ chức hàng năm, hàng mùa vụ?

Đ1: Hàng mùa vụ. Một năm 3 kỳ họp. Như vậy là có kế hoạch sản xuất vụ xuân, vụ hè thu và vụ đông.

Đ2: Ở đây là khi có bất kỳ một chủ trương gì là cũng đưa về xóm trưởng để tổ chức họp dân để lấy ý kiến của dân, đồng tình với ý kiến của dân để tìm ra biện pháp hợp lý nhất để trình lên huyện để huyện người ta ra quyết định.

H: Ở đây là xóm trưởng sẽ tổ chức tất cả các cuộc họp đây để lấy ý kiến của người dân trong xóm ạ?

Đ1: Đúng rồi. Thống nhất quan điểm về lịch thời vụ này.

Đ2: Tổng hợp ý kiến của nhân dân trong toàn xã lại rồi tổng hợp làm một cái đề án chung cho cả xã để mà tùy từng điều kiện tự nhiên của mỗi xóm mà hấn lại phân bổ riêng cho mỗi xóm khác nhau.

H: Mình căn cứ vào đâu để xây dựng kế hoạch thời vụ hàng năm nữa, ngoài kinh nghiệm đúc rút từ thực tiễn?

Đ1: Rồi. Báo cáo là tinh thần như vậy là trên cơ sở lịch thời vụ chỉ đạo của tỉnh và của huyện sau đó như vậy là ủy ban họp rồi ban quản lý hợp tác xã căn cứ vào lịch thời vụ này, sau đó nghiên cứu trên tình hình cụ thể của địa phương để rồi như vậy là điều chỉnh cái lịch thời vụ và cơ cấu cây trồng, o ạ. Bởi vì như vậy ở tỉnh, ở huyện người ta nghiên cứu ở chỗ dựa vào dự báo, dự tính của thời tiết này o này, nhưng mình cũng phải căn cứ vào tình hình thực tiễn của địa phương rồi dựa trên cái nội dung này tôi thảo ra như vậy là thành một cái kế hoạch sản xuất khác phù hợp với thực tế sau đó thông qua lãnh đạo địa phương này, thông qua hội nghị quân dân chính đảng này, thông qua xã viên các xóm này, sau đó là tổng hợp chốt lại rồi sau đó là đưa ra thành Nghị quyết chuyên đề về công tác chỉ đạo sản xuất o này.

H: Về việc phân chia các khu vực trồng lúa, trồng màu, trồng rau vụ đông, rau thương mại thì do người dân, các hộ gia đình tự quyết định hay là Hợp tác xã hoặc xã có định hướng?

Đ1: Báo cáo với o là ở đây chúng tôi căn cứ theo Nghị định 64 này, với lại căn cứ theo tình hình thực tế nữa thì cả đất và ruộng của chúng tôi có gần 300 ha, khoảng hơn 290 ha thì như vậy là sau khi giao ruộng đất cho các hộ thì chúng tôi cũng đã phân định ra từng chỗ là hai lúa với diện tích đất màu, thì ở đây có 145 ha là diện tích lúa, làm hai lúa và 145 ha là diện tích đất trồng màu. Còn chúng tôi cơ cấu cái chuyện là trước đây Hợp tác xã và Ủy ban nhân dân xã xây dựng mô hình làm quy hoạch ở thôn 5, tức là xóm 5 thì ban quản lý hợp tác xã đã đầu tư cho nhân dân đường điện và nước thì ở đó coi như là phát huy hiệu quả thì gồm có như vậy là vụ xuân này thì làm dưa, tức là người ta gọi là dưa hồng đó, vào vụ tết người ta làm rau màu, tức là vụ đông làm rau màu, thì cánh đồng đó là phát huy tương đối tốt. Thế còn cái diện tích đất trồng lúa và đất nở thì ở đây tùy theo tình hình thực tế chúng tôi đã điều tra và giao theo Nghị định 64 là chúng tôi giao cho từng hộ gia đình rồi thì tất cả 145 ha là diện tích cụ thể trồng được hai lúa và trồng được màu. Ngoài cái diện tích đất màu đó thì chúng tôi còn có gần 6 chục ha đất bãi nữa, thì như vậy là đất này là thuộc đất 5% của xã đó, thì như vậy là ủy ban nhân dân xã đã cho nhân dân đấu giá, trên cái đất đó hầu hết người ta làm dưa, làm mướp, rất có hiệu quả. Vào vụ đông và đông xuân thì người ta làm ngô.

H: Lúc trước bác có nói là đất của xã là đất ngoài đê, hàng năm đều bị ngập lụt. Như vậy, việc ngập lụt hàng năm như thế có ảnh hưởng đến việc định hướng cho người dân lựa chọn các giống cây trồng, vật nuôi cho phù hợp như thế nào?

Đ1: Báo cáo với o là ở đây với điều kiện đất vùng trũng cho nên là trước hết chúng tôi phải chọn những loại giống như vậy là ngắn ngày, có năng suất cao, đặc biệt là cái vụ hè thu phải chọn giống như vậy là ngắn ngày để có thể tránh cái lũ. Bởi vì Hưng Nhân chúng tôi là từ tháng 9 đến tháng 10 dương lịch là bao giờ cũng bị lũ lụt, có năm đến 3-4 trận lụt, thế cho nên là phải chọn cái loại giống nó ngắn ngày và năng suất cao. Thì hàng năm như vậy là ở đây, đặc biệt là những năm gần đây chúng tôi đã điều chỉnh trước thời vụ từ 10 đến 15 ngày o này. Thứ hai nữa là do giống ngắn ngày cho nên gần như trong những năm gần đây thì trên địa bàn Hưng Nhân chúng tôi rút ra được kinh nghiệm thì như vậy là nhân dân thu hoạch được hết tránh thiệt hại. Còn như vậy là việc lụt lội thì rất ảnh hưởng đến thứ nhất là sản xuất vụ đông. Sau khi thu hoạch vụ hè thu rồi thì chúng tôi lại triển khai vụ đông mà Hưng Nhân chúng tôi hàng năm thì khoảng 100%, đặc biệt là cái vụ xuân, à đông xuân vừa rồi đây, sau khi mà nhân dân gieo trồng được gần 4 chục ha ngô thì bị ngập lụt mất, đến giờ phút này sau khi ngập lụt xong thì Hưng Nhân lại tiếp tục trồng cây ngô vụ đông. Ngô vụ đông này là o biết không, ngô vụ đông này là chúng tôi cũng chọn giống như vậy là trong vòng ba tháng để rồi như vậy là cho kịp thời vụ để mà cơ cấu vụ xuân.

H: Việc điều chỉnh lịch thời vụ của xã sớm hơn 10 đến 15 ngày so với lịch thời vụ của tỉnh và của huyện được bắt đầu từ khi nào?

Đ1: Được 3 năm, bắt đầu từ 3 năm nay. Cho nên là nhân dân thấy hiệu quả mà cũng tin tưởng vào chỉ đạo.

H: Tức là từ năm 2010 đây ạ thì mình phối hợp với những cơ quan nào để lựa chọn các giống ngắn ngày và năng suất cao?

Đ1: Nghiên cứu giống phù hợp với chất đất thì chúng tôi dựa theo kinh nghiệm thực tế của địa phương, chúng tôi nghiên cứu được cái chất đất ở đây. Chứ còn giống thì sau khi tỉnh và huyện, rồi phòng nông nghiệp cùng với bên bảo vệ thực vật người ta công bố các loại giống và công bố thời gian sinh trưởng này o này thì như vậy chúng tôi chỉ đạo tập trung lấy cái giống ngắn ngày thông qua như vậy là cái thông tin, việc cung cấp thông tin của ủy ban nhân dân huyện và phòng nông nghiệp để chúng tôi chọn giống o này. Thế còn nghiên cứu chất đất thì về cơ bản nhân dân ở đây, cán bộ ở đây nghiên cứu thôi. Mình tự lựa chọn giống để trồng thử nghiệm nếu thấy phù hợp thì mình sẽ mang trồng đại trà và định hướng cho người dân về giống. Mà nhất là trong việc cơ cấu thì báo cáo với o, chúng tôi chỉ có thông báo với nhân dân rằng có nhiều giống, nhiều loại giống lắm nhưng mà sau khi đúc rút kinh nghiệm rồi, chúng tôi sẽ thông báo với nhân dân một số loại giống phù hợp có thời gian sinh trưởng ngắn chứ không thông báo nhiều. Nếu mình thông báo nhiều thì nhân dân người ta chưa hiểu người ta lại bảo giống ni cũng từng đây, từng đây này. Nhưng mà sau khi thống nhất quan điểm, chúng tôi chỉ công bố một đến hai loại giống có thời gian sinh trưởng ngắn để tập trung chỉ đạo.

H: Khi mình thông báo như thế thì người dân sẽ đăng ký mua giống ở hợp tác xã?

Đ1: Rồi. Hợp tác xã, rồi thì có các điểm cung ứng giống đấy.

H: Sau khi đã lựa chọn được loại giống phù hợp với địa phương thì mình có tổ chức tập huấn, đào tạo kỹ thuật canh tác cho người dân không? Nếu có thì tập huấn, đào tạo như thế nào?

Đ1: Sau khi thống nhất các loại giống mới thì hàng năm chúng tôi đều tập huấn quy trình cả. Sau khi tập huấn quy trình rồi, thì tập huấn quy trình về cơ bản là cán bộ khuyến nông tập huấn cho bí thư, xóm trưởng, xóm phó, còn nhân dân thì chúng tôi phát tờ rơi, có nghĩa là toàn bộ quy trình được phát đến hộ dân. Còn tập huấn thì về cơ bản chỉ cho lãnh đạo của xóm, xóm trưởng, xóm phó, còn sau khi xong rồi, đã thống nhất quan điểm rồi thì chúng tôi lại in tờ rơi, có nghĩa là quy trình sản xuất đến từng hộ dân. Mà chúng tôi một năm đây 3 vụ sản xuất thì cũng phải in ít nhất mấy loại tờ rơi của từng loại giống, quy trình sản xuất

của mấy loại giống. Từng loại giống là đều có in tờ rơi, có một quy trình đầy đủ đến từng hộ dân.

Đ2: Ý kiến của em khi em làm ở xã đây thì em chưa có kinh nghiệm đúc rút được nhưng em thấy hàng năm ở đây thì người dân cũng tự học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau và được các chủ trương của Đảng đưa các lớp tập huấn về cho hội khuyến nông của xã, rồi là nông dân của xã và một số cái nông dân tiêu biểu của xóm và ban chỉ đạo của xóm là đi tập huấn tại cái lớp do huyện tổ chức và xã tổ chức.

H: Như vậy là việc tập huấn kỹ thuật canh tác được triển khai cho các lãnh đạo thôn xóm, hội đoàn thể, còn triển khai đến người dân thông qua hình thức phát tờ rơi.

Đ1: Phát tờ rơi. Để nói cho rõ này, tất cả các loại giống mà mình tập huấn đó thì ở đây tỉnh cũng có những chương trình phối hợp với các cơ quan cung ứng giống đầy với bên khuyến nông người ta tập huấn đấy thì nhiều thôn là người ta phải mời đến từng hộ dân chứ ở đây xã thì không mời đến, chỉ có chương trình của tỉnh, của huyện thôi. Chứ còn cái cơ cấu giống với cái kế hoạch sản xuất của xã thì cơ bản là bí thư, xóm trưởng với khuyến nông viên là nắm rõ, sau đó họp xong rồi, thống nhất xong rồi thì chúng tôi lại phát tờ rơi đến từng hộ dân. Thế còn các chương trình khác thì do cái hội nông dân của huyện, rồi của tỉnh, rồi là của ủy ban nhân dân huyện với bên bảo vệ thực vật và phòng nông nghiệp huyện tổ chức thì như vậy là phải mời đích danh từng hộ dân nhưng mà cũng chỉ mời hộ dân đại diện thôi.

Đ2: Một số hộ dân đại diện thôi.

Đ1: Chứ còn giống và cơ cấu ở đây thì chúng tôi phát toàn bộ tờ rơi đến với hộ dân, và đặc biệt là cái cơ cấu giống và vùng giống của xã. Chẳng hạn như tôi nói vụ xuân này chúng tôi chỉ cơ cấu hai loại giống thì như vậy chúng tôi mời họp sau đó phát tờ rơi đến từng hộ gia đình, để tránh cái tình trạng trên một cánh đồng có nhiều loại giống o này, là không... thứ nhất là không bảo quản được, thứ hai là không bảo vệ được sâu bệnh.

H: Hiện nay, ở xã mình, hiện trạng hệ thống kênh mương thủy lợi tưới tiêu như thế nào?

Đ1: Tổng thể hệ thống kênh mương của toàn xã đây là 12km, hơn 12km, mà trong đó mới chỉ được khoảng 3km kênh xây, còn lại là kênh mương đất, kênh bằng đất. Hàng năm, hệ thống kênh này, báo cáo với o là địa bàn lũ lụt cho năm việc bồi đắp, sạt lở là thường xuyên, mỗi năm như vậy là hợp tác xã phải đầu tư vào gần 10 tấn thóc để cho nhân dân tu sửa. Đặc biệt những năm mà bị lũ lụt thì có lẽ phải gấp đôi cái lượng đó.

H: Khi mà bị lũ lụt thì việc tu sửa hệ thống kênh mương này được thực hiện như thế nào?

Đ1: Tu sửa chúng tôi phải phân theo từng xóm bởi vì toàn bộ cái hệ thống kênh mương này là hợp tác xã giao từng đoạn mương cho các xóm, có nghĩa là xóm này 5 hoặc 3 km thì cái xóm đó phải chịu trách nhiệm, còn như vậy là huy động nhân dân thì ban quản lý hợp tác xã sẽ huy động nhân lực để đào đắp và hợp tác xã sẽ trả chế độ cho nhân dân.

H: Nghĩa là người dân sẽ đóng góp ngày công còn xã sẽ chi trả chi phí nhân công đó.

Đ1: Vâng, xã sẽ chi trả.

H: Hệ thống kênh mương hiện nay theo như bác đánh giá đã hoạt động hiệu quả chưa đối với hoạt động sản xuất nông nghiệp của địa phương?

Đ1: Trên địa bàn hàng năm đều bị lũ lụt, cơ bản có hệ thống kênh mương này, còn về hệ thống kênh mương mà để như bữa ni để đảm bảo cái nhu cầu sản xuất thì chưa đảm bảo, mới chỉ được khoảng 3 đến 4 phần trăm.

H: Tại sao bác lại đánh giá là nó chưa đảm bảo?

Đ1: Bởi vì toàn bộ cái hệ thống này khi lũ lụt là bị bồi đắp sạt lở, thứ hai nữa là hàng năm xã đều có cho sửa chữa nhưng mà cái hiệu quả để mà đưa nước đến các ruộng là rất khó.

Đ2: Kênh mương ở đây là hấn ở đồng bằng đây là có một số cái địa lý địa hình đây là ruộng bậc thang chị ạ, nên là khó để đưa cái nước vào đồng hơn.

Đ1: Hàng năm thì riêng tiền để phục vụ việc bơm nước vào ruộng đồng, chúng tôi phải mất trăm rưỡi đến trăm sáu triệu cho 145 ha trong một vụ. Đó là riêng tiền điện để bơm nước đấy, trả cho nhà nước.

H: Hệ thống kênh mương này theo bác nói là nếu để bơm nước tưới thì nó vẫn chưa đảm bảo, thế nhưng với địa bàn xã mình thường xuyên bị ngập lụt thì việc tiêu nước của hệ thống kênh mương này có đảm bảo được không? Đảm bảo được ở mức độ nào?

Đ1: Hệ thống kênh mương thì như thế nhưng mà khi nước lũ ngập cao từ sông Lam vào thì không có tiêu thoát nước đi đâu được hết. Đây không có hệ thống tiêu nước.

Đ2: Không cần hệ thống tiêu mà là tự tiêu. Ở đây có sông Lam đây thì hẳn nước nó xuôi theo dòng sông Lam. Ở đây là đầu nhánh sông Lam.

Đ1: Bởi vì là trong các xóm đây thường thường là có các cái lạch nhỏ, cho nên toàn bộ khi nước lũ vào rồi thì nước lũ ngập hết ngoài đồng và nhà.

Đ2: Ngập lụt luôn.

H: Ở địa phương mình theo như bác và chị nói là lũ lụt hàng năm, nhưng nếu so sánh với 10 năm về trước thì bác và chị đánh giá là tần suất lũ lụt hiện nay là nhiều hơn hay ít hơn? Và tại sao lại có hiện tượng đó? Mức độ thiệt hại của lũ lụt đối với đời sống nhân dân địa phương?

Đ1: Tinh thần đặc biệt là nhân dân vùng lũ ở đây là có kinh nghiệm sống chung với lũ. Đánh rằng là khi lũ lụt vào, mưa gió, bão gió vào thì bao giờ cũng có thiệt hại, cơ mà về cơ bản là nhân dân ở đây nói thật là sống chung với lũ đã quen rồi cho nên là chủ động được trong công tác phòng chống. Thế còn so với những năm trước đây thì tôi thấy càng ngày lũ càng nhiều, nhưng mà cái tần suất lũ từ 2010 đến nay thì cũng thấy là vài ba năm gần đây thì cái tần suất nó cũng thấp nhưng mà lũ lại nhiều.

Đ2: Số lượng lũ thì nhiều nhưng mà mực nước thấp.

H: Tức là số lượng trận lũ thì nhiều nhưng mà mực nước lũ ngập thì lại thấp hơn.

Đ1: Đúng, đúng.

H: Vậy thì lũ nhiều như vậy thì nó có gây ảnh hưởng như thế nào đối với sản xuất và đời sống? Ảnh hưởng như thế nào về cơ sở hạ tầng, về sản xuất nông nghiệp, về tính mạng tài sản của người dân, đất đai canh tác, môi trường...

Đ1: Khi lũ lụt vô thì sau đó, sau khi lũ rút có bao nhiêu biến cố xảy ra, đặc biệt là về đất đai là bị biến đổi này. Đất đai biến đổi như vậy là vì hàng năm là cái chuyện pha bồi trên cây lúa là nhiều, pha bồi tức là đất phù sa non bồi lên, có những lúc còn không có bùn nữa mà là toàn cát, cát nó biến đổi, nó biến dạng. Đất pha bồi nó biến dạng cái đất trồng lúa, rồi như vậy là ở gần sông đất lở đi nhiều.

Đ2: Biến dạng đất trồng lúa ở đây là biến đổi cái hạng đất. Cái đất trồng lúa là đất, đất... còn cái đất pha cát vào thì hẳn, đất pha cát vào thì hẳn trồng lúa là không thích hợp chị ạ.

H: Nghĩa là lũ rút đi nó lại để lại trên đồng ruộng một lớp cát chứ không phải là phù sa?

Đ1: Đúng, cát chứ không phải là phù sa, phù sa đã tốt. Lũ rút đi để lại một lớp cát, phù sa ít. Rồi là một số diện tích đất ở gần sông Lam thì là bị lở đi, mất đi, mất diện tích đấy. Trên đất thì bị sỏi, lở. Hàng năm nếu như mình chỉ đạo mùa vụ không tốt thì hè thu vẫn mất đó, mà vụ đông thì không làm được. Vụ đông thì bị chậm thời vụ rồi. Mà vụ hè thu nếu anh không chỉ đạo tốt thì lại bị ngập lụt, lúa trổ thì bị ngập lụt. Còn đằng sau đó thì biết bao nhiêu việc phải nói, nhất là vệ sinh môi trường, đất cát, rồi xác súc vật, rồi dịch bệnh, rồi là một số hộ gia đình dùng nước nó cũng không đảm bảo vệ sinh.

Đ2: Ô nhiễm đến môi trường nước, môi trường đất và không khí bị ô nhiễm. Do lũ lụt hẳn từ trên miền xuôi hẳn đưa xuống một lượng, một lượng bùn đất rồi là các cái xác chết động vật rồi là hẳn trôi dạt khắp nơi, rồi là ảnh hưởng đến sức khỏe của người dân.

Đ1: Thường thường là hàng năm sau khi cái lũ lụt xảy ra là hay có dịch bệnh.

H: Hàng năm sau lũ lụt thường là dịch bệnh gì xuất hiện?

Đ1: Tả, rồi đau mắt đỏ.

H: Thiệt hại đối với trồng trọt, chăn nuôi?

Đ1: Mất nhiều chứ. Hàng năm đây, nếu mình chỉ đạo mùa vụ nhưng mà nếu lũ đến muộn đấy thì hè thu còn thu hoạch được. Mà sản lượng hè thu riêng trên cái ruộng lúa đó là khoảng 5 tấn 4 đến 6 tấn thóc một năm, còn trên đất màu thì không nói. Chứ còn nếu như lũ đến sớm, như vậy là vụ đó mình không thu hoạch được, nhân dân coi như là mất.

H: Tuy nhiên, như lúc này bác nói, những năm gần đây số lượng đợt lũ thì nhiều nhưng mực nước lũ thấp hơn so với trước thì mức độ thiệt hại những năm gần đây so với trước kia là như thế nào?

Đ1: Nước lũ càng to thì nhân dân thiệt hại càng lớn. Nước lũ không to thì nhân dân thiệt hại không lớn. Chứ còn trên đồng thì đã lũ đến nhà thì ngoài đồng ngập lụt bởi vì đây là vùng trũng mà.

Đ2: Đã lụt là ngoài đồng bị mất hết hoa màu và lúa. Lúa là mất

Đ1: Đã lụt là mất hết. Lúa là mất trắng.

H: Nghĩa là với sản xuất nông nghiệp của mình cứ có lũ vào là mất dù lũ to hay nhỏ?

Đ1: Cứ có lũ vào là mất, mất trắng đấy. Chứ còn mức lũ cao thì thêm thiệt hại cả trong dân, trong gia đình nữa.

Đ2: Thiệt hại trong dân, lũ cao thì thiệt hại cả đến những cái cơ sở hạ tầng, các cái cơ sở hạ tầng mà mình đang sử dụng đấy. Còn cái...

Đ1: Đã mùa lũ thì đồng đây đồng trũng, chứ còn đã ngập đến nhà thì báo cáo với o là ngoài đồng ngập hết.

Đ2: Ngập hết sạch luôn.

H: Ở xã mình có hoạt động nuôi trồng thủy hải sản không?

Đ1: Có, có 5ha. Nuôi cá, chủ yếu là cá trắm, cá chép, cá trôi. Chứ hàng năm thì đến cái vụ này, hè thu thì có lúc vẫn mất, với cái vụ ba là không nuôi được. Cơ bản là vụ xuân và vụ hè còn vụ ba là không nuôi được vì mùa lũ. Khi có lũ ảnh hưởng lớn đến hoạt động sản xuất. Cho nên là chúng tôi chỉ đạo sản xuất là bảo thả giống là phải thả giống lớn để rồi còn kịp thu hoạch tránh mùa mưa bão. Phải thả giống lớn và thả sớm để như vậy là để thu hoạch trước mùa mưa bão. Chứ còn cá vụ ba thì do cái điều kiện lũ lụt cho nên là không cơ cấu, không nuôi, người ta chỉ trồng lúa với trồng ậy được thôi.

H: Hoạt động chăn nuôi thì sao?

Đ1: Chăn nuôi chủ yếu là trâu bò, về cơ bản trâu bò ở đây phát triển mạnh. Mỗi hộ gia đình bình quân có 3 con, trâu, bò, me đấy.

Đ2: Chủ yếu là nuôi bò thôi, trâu ở đây ít.

Đ1: Ở bên cũng có chăn nuôi vịt.

Đ2: Vịt, rồi lợn.

Đ1: Lợn thì ít. Lợn thì chỉ có mấy trang trại thôi.

H: Chăn nuôi chủ yếu là nuôi bò thì hợp tác xã có hỗ trợ hướng dẫn về kỹ thuật, giống hay phòng chống dịch bệnh hay không?

Đ1: Về cái chăn nuôi thì trước đây thì có nhưng giờ thì khoảng 4-5 năm trước đây thì tự phát thôi, hợp tác xã và ủy ban nhân dân xã chỉ coi như phổ biến quy trình, rồi như vậy là động viên nhân dân, chứ còn cơ bản là nhân dân nuôi thế này, một hộ gia đình thì như vậy là ít nhất có 1 đến 2 con bò sinh sản và cày kéo luôn. Thì như vậy nếu có 2 con một năm sinh sản được hai con nữa, thì như vậy là được 4 con, còn nếu có 1 con bò sinh sản thì sinh thêm một con nữa thì như vậy là người ta có 3 con. Về cơ bản là nuôi bò sinh sản, còn bò để cày kéo thì một hộ gia đình chỉ có 1 con. Còn điều kiện thực tế ở đây như vậy là việc trồng trọt ngô, đậu này chủ yếu là cung cấp thức ăn cho chăn nuôi, ngô vụ đông. Như ở tôi như vậy là có 145ha đất nông nghiệp thì hầu hết hàng năm cơ cấu khoảng 100ha là trồng cây ngô vụ đông, vừa là lấy bông, lấy lương thực ở đó, thứ hai nữa là lấy cây cho chăn nuôi gia súc và như vậy là hàng năm không những là tận dụng cái rơm rạ ở đây mà nhân dân còn đi thu mua rơm rạ của các vùng xung quanh để về làm thức ăn chăn nuôi. Thức ăn

- là như thế, nguồn thức ăn chủ yếu là rom rạ và như vậy là cây ngô vụ đông và lúa vụ hè thu là xay cho trâu bò.
- H: Khi có lũ lụt xảy ra thì nó có ảnh hưởng như thế nào đến hoạt động chăn nuôi gia súc lớn này?
- Đ1: Về chăn nuôi ở đây nhân dân tôi đã có kiến thức rồi. Gần 100% hộ gia đình là có cái cầu thang để chống lũ, tức là làm nhà hai gác, làm gác cho trâu bò lên. Khi lũ lụt đến nơi thì cho trâu bò lên gác. Cảnh báo nhân dân như thế. Còn đến cái mùa gọi là mùa lũ lụt thì tất nhiên là nó ảnh hưởng rồi, lũ lụt thì ở ngoài đồng cỏ không có, chỗ chăn thả không có, thì như vậy là tập trung lên trên đó thì phải tập trung cái nguồn thức ăn khô, gồm có cây lạc này, rồi rom rạ này, với lại là ngô vụ đông. Ngô vụ đông thì lúc đó chưa thu hoạch với lại rom rạ vụ hè thu là nguồn thức ăn cung cấp cho trâu bò.
- Đ2: Nhà hai gác đấy gọi là “nhà chòi”.
- H: Những cái nhà hai gác đấy khi đưa gia súc lên rồi thì người sẽ ở đâu ạ?
- Đ1: Ừ, chỉ cho gia súc không thôi. Người thì lại lên gác, lên nhà. Nhà nào có điều kiện thì xây được như vậy nhà hai tầng thì người ta lên gác, còn nhà chưa có điều kiện mà nhà gỗ chưa xây được thì người ta phải lên gác trên đây có cái “chạn” [giống cái gác sếp], khi nước lũ lên thì người ta lên đó.
- Đ2: Do điều kiện tự nhiên nên khi làm nhà là phải kiên cố này và người ta phải làm một cái gác sếp nhỏ...
- Đ1: Ừ, người ta lên đó.
- Đ2: Người ta lên đó ở, ở chống lụt.
- Đ1: Khi có lụt cơ bản là lên đó cả, sinh hoạt trên đó cả.
- H: Trên cái chòi cho gia súc đấy thì bình thường người ta sẽ trữ những gì trên đấy?
- Đ1: Bình thường thì trên đấy người ta làm cái chỗ để vật liệu, chẳng hạn như là củi đun, nguyên liệu để phục vụ đấy, rồi là rom rạ để khi cho trâu bò lên đó. Và cái rom rạ đó cũng chính là nguồn thức ăn cho trâu bò vào mùa lũ luôn.
- H: Cách làm đó có phát huy hiệu quả trong giảm thiểu thiệt hại trong chăn nuôi do tác động của mưa lũ như thế nào?
- Đ1: Tôi thấy cái chòi chống lũ cho trâu bò ở đây là hiệu quả chứ. Ở địa phương vùng lũ như ở đây nếu như không có cái chòi chống lũ này thì có lẽ hầu hết trâu bò đều bị trôi đi hết, không biết đi đâu cả. O này, phát huy rất hiệu quả. Mà tự nhân dân Hưng Nhân chúng tôi, bữa ni cũng được 80-90% các hộ có cái chòi này rồi. Vì phát huy rất hiệu quả, bởi vì lũ lụt đến nơi rồi mà ngoài đây thì không có chỗ nào mà trú tránh cả, trước kia khi mà có lũ thì nhân dân chúng tôi phải cho bò sang bên Hưng Châu.
- Đ2: Cho trâu bò sang bên đê.
- Đ1: Cho nên là cái chòi đó phát huy rất hiệu quả.
- H: Với những hộ gia đình chưa có điều kiện làm chòi chống lũ cho trâu bò thì họ phải làm thế nào?
- Đ1: Thì họ gửi sang nhà khác.
- H: Nếu phải đưa sang Hưng Châu thì phải làm như thế nào?
- Đ1: Đây, phải theo dõi tình hình thời tiết, thông báo lũ lụt, có khi là phải đi từ sớm, từ khi chưa có lũ về; thứ hai nữa là khi mà đã có lũ quá to rồi thì phải dùng thuyền để mà cho trâu bò qua...
- Đ2: Mình làm bè cho qua.
- Đ1: Tức là trâu bò thì bơi dưới mà người thì chèo thuyền để mà đưa sang. Nhưng mà cơ bản là người ta chủ động được, biết được thời tiết khi mà nước chưa bắt đầu, gần lũ là người ta đã cho đi rồi.
- H: Cái nhà chòi tránh lũ đấy do ai sáng kiến ra và khi nào bắt đầu xây dựng tại địa phương?
- Đ1: Cái đấy thì kinh nghiệm thực tế, có lẽ bắt đầu xây dựng từ cách đây khoảng hơn 10 năm rồi. Do cái tình hình sống chung với lũ thế này, thế như vậy là từ trong nhân dân người ta

thấy được cái điều kiện như thế rồi tự người ta làm lên cái nhà chòi đó chứ cũng không ai hướng dẫn cả. Tự phát lên thôi.

Đ1: Chòi đấy là bác nói là cho nhà bò, còn khi nãy trước đây thì là họ dành cho... nhà chòi mà do thủ tướng chính phủ 716. Còn ở đây là nói nhà chòi dạng giống chòi nhưng mà bên bác đây nói là dành cho bò, còn khi nãy chòi cho người ở là theo 716, nghị định 716 thì đấy là hai loại nhà chòi.

H: Nhà chòi mà chị nói theo nghị định 716 là nhà nào?

Đ1: Đó là nhà chống lũ cho người.

Đ2: Đấy là nhà chống lũ cho người.

Đ1: Cái đấy là mới 2 năm nay chứ mấy. 3 năm nay hầy.

Đ2: Mới năm nay chứ.

Đ1: Đâu 2 năm nay rồi. Cái đề án đấy từ năm ngoài.

H: Chòi theo chương trình 716 là xây cho các hộ gia đình hay các khu dân cư?

Đ2: Xây cho các hộ gia đình. Hộ nghèo là được hưởng.

Đ1: Nhà nước hỗ trợ như vậy là cho 10 triệu, cho vay ngân hàng thêm 10 triệu nữa, nhân dân nếu như muốn làm thêm thì phải bỏ tiền ra.

H: Tức là để làm nhà chòi chống lũ cho người nhà nước sẽ hỗ trợ cho mỗi hộ 10 triệu, cho vay 10 triệu?

Đ1: Nhà nước hỗ trợ 10 triệu, cho vay 10 triệu nữa.

H: Cho vay 10 triệu đấy thì có lãi suất không ạ?

Đ1: Không.

Đ2: Có lãi suất rất thấp.

Đ1: Không, cho vay không lãi suất. O không nhớ thôi. Không lãi suất.

H: Vậy được vay không lãi suất trong bao lâu?

Đ2: 10 năm sau mới trả.

Đ1: Còn lại là các hộ căn cứ vào điều kiện làm thêm thì tự đầu tư. Có những hộ người ta làm lớn tới trên 100 triệu.

H: Hiện nay, trên toàn xã có bao nhiêu cái nhà chòi cho người được xây dựng?

Đ2: Có 50 nhà chòi với 1 nhà cho các hộ nghèo.

Đ1: 50 nhà chòi cho 50 hộ. Các hộ đó thường là hộ nghèo.

Đ2: 50 hộ nghèo với 1 hộ là giành cho gia đình khó khăn. Gia đình có khó khăn, cái nhà bà Chính được đấy.

Đ1: Cái nhà cho gia đình khó khăn đấy không phải là nhà chòi, đó là nhà ở thôi. Cái đó o bỏ đi.

H: Như vậy toàn xã hiện có 50 nhà chòi được nhà nước đầu tư trên tổng số bao nhiêu hộ?

Đ2: 920 hộ.

H: Mô hình này hiện nay có đang tiếp tục được nhân rộng? Các gia đình không phải hộ nghèo thì họ có tự đầu tư xây dựng không?

Đ1: Cái này là chương trình của tỉnh, của trung ương. Cái nội dung này, cái chòi tránh lũ này là do ông Dũng vừa rồi vừa nói cho Hưng Nhân này...

Đ2: Hưng Nhân là một trong những cái xã nghèo được chọn làm điểm để làm nhà chòi. Làm thí điểm 50 hộ để làm nhà chòi để mà... của chính phủ để mà nhân rộng ra cho toàn nước. Thì Hưng Nhân là được ưu ái là được 50 cái nhà chòi.

H: Quay lại ảnh hưởng của lũ lụt đến đất canh tác thì làm thế nào để cải tạo đất đó?

Đ1: Thì nhân lực thôi. Hàng năm lũ lụt ra thì để mà cho cái đất đai trở lại như hiện trạng ban đầu thì phải bỏ công sức làm, tức là hợp tác xã lại phải bỏ chi phí ra thuê nhân dân để cải tạo cái đất đó.

H: Hợp tác xã bỏ chi phí cải tạo đất chứ không phải từng hộ gia đình?

Đ1: Không, cái này thì họ làm nhưng mà xã có hỗ trợ kinh phí.

H: Định mức hỗ trợ là bao nhiêu?

Đ1: Hồ trợ thì ở trên cái đất đó thì năm... theo như chủ trương của nhà nước thì cắt hết không thu cái gì cả mà hàng năm có thù khuyến nông đó thì trả theo đúng chế độ thu của nhân dân để trả lại. Định mức thu của nhân dân bao nhiêu trên 1 sào thì sẽ trả bấy nhiêu. Vì cái này, thu đây là thu trên khuyến nông thôi, thu trên đầu sào. Một năm 1 sào là 2kg thóc. Thu bằng thóc, theo giá quy định của đại hội xã viên chỉ có 3 ngàn rưỡi đồng trên 1 cân thóc. Giá này không phải theo giá của nhà nước mà theo giá quy định của đại hội xã viên.

H: Việc cải tạo đất canh tác đó được thực hiện như thế nào?

Đ1: Đào bằng thủ công thôi, không có máy móc đâu. Chẳng hạn bồi đắp này bằng cát này thì nhân dân dùng xẻng xúc ra chỗ khác. Còn cái chỗ mà bị sỏi lở, bị bồi đắp thì người ta lại cải tạo bằng cách dùng trâu bò người ta cày bừa lại cho bằng, tại có những cái chỗ nó sỏi thì mình phải cày bừa lại.

H: Trong điều kiện thường xuyên bị lũ lụt như thế, người dân địa phương có những kinh nghiệm gì để bảo quản lương thực, thóc lúa làm ra?

Đ1: Ở đây thì nhân dân rất chủ động. Cái lũ lụt quen rồi cho nên đến cái mùa, đặc biệt là đến cái vụ hè thu này thì tất cả các sản phẩm thu hoạch về là người ta đưa lên gác hết chứ người ta không để dưới nhà đâu. Đưa lên gác bởi vì mỗi nhà ở đây, nhà trong vùng lụt đây là người ta lên gác hết. Sản phẩm làm ra, đến mùa thu hoạch là người ta đưa lên gác hết, gác hai, nhà nào cũng vậy. Cho nên là khi mùa lụt thì chỉ vận chuyển người với gia súc, gia cầm lên thôi. Trước mùa lụt là sản phẩm nông nghiệp, thóc lúa là người ta đưa lên gác hết rồi.

H: Như bác nói là những nhà có hai tầng gác đấy, thế còn những nhà mái ngói một tầng thì sao?

Đ1: Cơ bản là gác hết. Mái ngói thì mái ngói cũng có gác. Nhà cấp bốn nhưng cũng có cái gác. Dân vùng lụt thì hầu hết trăm phần trăm nhà đều có gác như thế để chống lụt.

H: Trong mùa có bão lũ thì việc đóng bao gói thóc lúa, nông sản có gì đặc biệt hơn hay không?

Đ1: Bao gói thì thường thường nếu mà đóng bao gói lớn đấy thì nặng quá không đưa lên được, người ta thường đóng bao gói khoảng 50 cân một để đến mùa đó người ta vận chuyển lên cho khỏe, chứ người ta không đóng cái khối lượng lớn. Cơ bản vẫn là các bao tải ta này thôi.

H: Có phải đóng bao gói nilong hay gì đó để chống nước ngấm vào không?

Đ1: Không. Hẳn lại có hai loại, thóc thì người ta đựng vào bao gói thường, chứ còn nếu như lạc, vừng, đậu thì phải có bao nilong trong, tức là có 2 lớp bao, bao bình thường ở ngoài. Kể cả lụt như thế chứ mà nó không ướt, chứ còn đựng bao bình thường mà để không thì nó cũng bị mốc, cho nên thường thường dạng mà để mốc, để bị thấm nước thì người ta phải bỏ vào gói nilông, đặc biệt là hạt vừng, đậu và lạc thì phải có cái bao nilông, sau đó mới đóng bao bình thường. Mà trong bao cũng có... ở đây như vậy là có một số đóng bao chứ còn cơ bản là trên nhà, trên gác người ta lại có cái "hộc chạn" để đựng thóc thì như vậy có cái "hộc chạn" trên đó thì người ta lại không dùng bao nữa. Dùng bao để vận chuyển thôi chứ còn đồ vô đó thì không cần bao. Cái "hộc" đựng thóc đó bằng gỗ, cơ bản là gỗ, dưới là sàn, xung quanh có 1 lỗ, trên làm bằng tôn thì như vậy là người ta đổ thóc vào đấy luôn.

H: Về lịch thời vụ của địa phương thì làm sao mà mình biết trước được tình thời tiết, lũ năm nay sẽ về sớm hay về muộn để mình tránh bằng cách điều chỉnh lại cái lịch thời vụ? Cái đó mình dựa vào những kinh nghiệm gì hoặc cái căn cứ khoa học nào?

Đ1: Căn cứ vào như vậy là cái Trung tâm dự báo khí tượng thủy văn của Trung ương khu vực miền Trung đấy, thì như vậy là sau khi có cái đó thì chúng tôi về như vậy là nghiên cứu cái thời điểm nếu như năm này bão đến sớm, lũ đến sớm thì như vậy có điều kiện để chỉnh trước mùa vụ là chúng tôi phải chỉnh trước. Căn cứ vào dự báo thời tiết để như vậy là mình ra cái lịch để né tránh cái thời vụ, để thu hoạch trước mùa lũ. Cho nên cái đây mình

phải căn cứ vào cái dự báo của Trung ương, của Bắc miền Trung, và căn cứ vào điều kiện thực tế đất đai địa phương để điều chỉnh lịch thời vụ hàng năm. Không phải năm nào cũng như thế đâu mà mình phải căn cứ vào cái dự báo đó để điều chỉnh cái lịch thời vụ cho phù hợp.

H: Xin bác nói qua về những kinh nghiệm trong dân gian mình áp dụng để phòng chống lũ lụt?

Đ1: Dân gian thì... kể ra mà nói dân gian thì nhiều. Thì như vậy là dân gian mà nói thì như vậy kiến tha trúng đó thì chuẩn bị mưa; rồi như vậy là người ta nói là có cái cây cây chuối nước đã trở, trở hoa mà tàn thì bắt đầu mưa bão, lũ lụt đến hoặc sẽ có một trận mưa lớn; rồi như vậy là cái con ễnh oàng hay gì đó mà nó làm tổ để đến đâu thì nước lụt đến đó. Dân gian ở đây nói con ễnh oàng nó treo tổ đến đâu thì nước lụt đến đó, nhưng mà đúng nó treo lên cây cao đến đâu thì nước lụt đến đó. Đó là kinh nghiệm dân gian.

H: Những kinh nghiệm mà bác vừa kể thấy nó có đúng không?

Đ1: Đúng. Mình thấy kinh nghiệm đó mà mình thấy thực tế thấy đúng. Nhờ kinh nghiệm người dân đúc rút đó mà họ chuẩn bị trước.

H: Thường là người dân sẽ chuẩn bị trước như thế nào?

Đ1: Thứ nhất coi như vậy là ở ngoài đồng, quan niệm ở đây là “xanh nhà hơn già đồng”, nếu như vụ hè thu này mà thấy cái hiện tượng như thế thì khả năng nếu như chẳng hạn như thấy các sản phẩm ở bên ngoài bữa nay kể cả mới được khoảng 70 đến 80% thì cũng đã phải thu hoạch rồi để mà tránh mưa lũ đó. Chẳng hạn như lúa bữa nay mới chín được 70% nhưng mà người ta thấy tình hình như thế là người ta thu hoạch sớm đi.

H: Như vậy là dựa vào kinh nghiệm dân gian người dân có thể chủ động điều chỉnh thời gian thu hoạch?

Đ1: Ừ, không cần theo lịch chung. Tất nhiên là trên xã cũng phải chỉ đạo là yêu cầu nhân dân là vụ hè thu “xanh nhà hơn già đồng”, có nghĩa là khoảng 70-80% thì là thu hoạch sớm đi để tránh lụt, nhưng mà nhân dân người ta cũng đã có cái kinh nghiệm đó rồi.

H: Theo bác và chị đánh giá nguyên nhân của lũ lụt của địa phương là do đâu? Cả nguyên nhân chủ quan và khách quan nếu có?

Đ1: Theo quan điểm của tôi thấy thế này, tất nhiên trước hết là do địa hình như vậy là nó là địa hình đất thấp, không chỉ có mùa lũ lụt mà ngay cả mùa nắng thì thủy triều lên cái là nhiều lúc trên đồng cũng ngập mặn. Đây là do cái địa hình thấp và ven sông. Chứ còn cái khách quan cơ bản tôi cũng nghĩ là do như vậy là nhân dân người ta không có ý thức, người ta chặt hết, phá rừng, thì như vậy thì lượng nước nó... sau khi mà mưa ở thượng nguồn, thì trước đây có rừng thì nó cũng ngăn lại, nó cũng đỡ, mình ở dưới này, dưới cửa sông này mà ra đến biển thì nó hẹp nếu như mà lượng nước mà về nhanh thì ở đây nước chưa tiêu kịp là bị lụt, vì do nguyên nhân chủ yếu là do trên rừng hết cây. Trước đây, ở nhà tôi đây thì như vậy là khi có mưa, đài báo mưa thì phải sau 3 ngày thì nước mới lên chứ mà ở đây như vậy những năm gần đây thì hôm nay mưa thì mai nước đã xuống rồi. Mà những năm trước đây báo cáo với o là ít lụt hơn bởi vì là cái lượng nước nó tiêu dần chứ bây giờ mà mưa đầu nguồn thì cách một ngày là xuống tới đây rồi, cho nên là nhiều lụt hơn. Chứ còn về chủ quan thì cũng không có chi phải nói là do tự nhiên đúng không.

H: Như vậy là so với trước đây, có mưa thượng nguồn là nước lụt về đây nhanh hơn?

Đ1: Đúng, trước đây mưa thượng nguồn thì phải 3 ngày mới về đến đây nhưng bây giờ chỉ sau 1 ngày sau khi mưa. Trước kia sau khi mưa bão thì phải 3 ngày sau thì nước trên thượng nguồn mới đổ về đây thì như vậy mỗi khi 3 ngày nước lên, lên liên tục thì mới lụt nhưng bây giờ ở đây mà đã báo có mưa thì sau 1 ngày đó nước về liền mà lượng nước về đây sôi về liên tục thì nó dâng lên luôn. Tất nhiên là lụt to bây giờ thì nó ít.

H: Nước lụt bây giờ đến nhanh nhưng nó có rút nhanh không?

Đ1: Có khi là phải đến 10 ngày nước ngâm trong nhà chứ còn thường thường gần đây thì vài ba ngày là xuống.

H: Như vậy bác có thể tổng kết về nguyên nhân gây ngập lụt ở địa phương?

Đ1: Thì là do nước mưa trên thượng nguồn đổ về và đồng thời kết hợp với nước thủy triều dâng vì đây gần biển. Thủy triều, những năm mà lụt đó thì như vậy là nước thủy triều, thường thường thì nước 3 ngày thì nó mới xuống à mà nó mới lên và lên thì lên liên tục, chứ mà kể cả nước thủy triều thì vẫn theo con nước xuống rồi lại lên, thường thường như thế, cho nên vì thế mà ngập lụt mới lâu, chứ tiêu một mạch đây được thì khỏe.

H: Thủy triều lên là hàng ngày theo giờ đúng không ạ?

Đ1: Đúng, theo giờ, theo con nước. Một ngày có lúc nước lên và nước xuống. Khi thủy triều xuống thì nước ở trong này tiêu được, khi nó lên thì nó lại giữ nước ở trong đây.

H: Những ảnh hưởng do lũ lụt mang lại mà bác và chị đã trao đổi từ này đến giờ hầu hết là những ảnh hưởng theo hướng tiêu cực, không tốt, nhưng là thực tế lũ lụt liệu có mang đến những cơ hội hoặc những điều gì tốt cho địa phương và người dân không?

Đ1: Lũ lụt thì tất nhiên là vất vả rồi nhưng mà hẳn cũng tạo ra một điều kiện đó là tạo thêm độ phù sa cho diện tích đất và ruộng, tức là có một lượng phù non cho nên sau mùa lũ thì chất đất của Hưng Nhân rất là tốt. Mang một lượng phù sa để rồi tạo điều kiện cho sản xuất nông nghiệp và đặc biệt là chất đất, chất màu. Ngoài cái ảnh hưởng ra thì cũng có cái lợi là lợi thế thôi chứ cũng không có cái gì hết.

H: Vâng, đất đai màu mỡ hơn? Ngoài ra lũ lụt còn có mang lại ích lợi gì khác cho người dân ở đây nữa không?

Đ1: Đặc biệt là đất màu sẽ cải tạo đất trồng hàng năm. Chứ cơ bản là không có gì khác nữa.

H: Ở đây có bao giờ xảy ra hiện tượng hạn hán không?

Đ1: Ở đây nếu như thời tiết nắng hạn kéo dài, bởi vì cái nguồn nước của xã Hưng Nhân đây cơ bản là dùng cái nước thủy triều, mà nước thủy triều cơ bản nước biển dâng lên là bị nước mặn, đặc biệt là hè thu, mặn thường xuyên cho nên là có những lúc ruộng phải chịu hạn nặng.

H: Tức là cứ hạn hán là sẽ đi kèm với nước mặn?

Đ1: Cứ hạn hán là nước mặn dâng lên, mà cơ bản ở đây dùng nước để tưới chủ yếu dựa vào nước thủy triều mà nước thủy triều dâng lên, mặn ngập lên đến đây. Lúa bị nước mặn thì đỏ, có những năm hè thu bị nước mặn thất thu, không tưới được mất mùa đó.

H: Việc hạn hán và xâm nhập mặn những năm gần đây so với những năm trước thì nó diễn ra với mức độ như thế nào?

Đ1: À, vẫn bình thường, vẫn như trước đây thôi. Chỉ có khoảng 4 năm nay thì tần suất bình thường chứ trước đây lại ít mặn hơn. 4 năm nay thường là thấy bị mặn nhiều hơn so với những năm trước đây.

H: Diện tích đất canh tác bị xâm nhập mặn nhiều lên hay ít đi?

Đ1: ừ nhiều chứ, tăng tăng lên chứ, khoảng 4 năm nay là tăng lên.

H: Bác có biết lý do tại sao mà hiện tượng xâm nhập mặn trong 4 năm gần đây lại tăng lên so với trước kia không?

Đ1: Rồi, lượng mưa ít, đầu nguồn không có, thì nước từ trên nguồn không có thì buộc... do thủy triều lại đưa nước mặn lên, nước biển lên. Nếu năm nào nhiều mưa, mưa trên thượng nguồn có thì như vậy cái mặn nó đỡ đi. Là như vậy là nước thượng nguồn không đổ về, nước mặn dâng lên, mà những năm hạn thì thượng nguồn không có nước thì nước biển xâm nhập lên. Ở đây, địa bàn này trũng nên nước thủy triều là lụt thường xuyên, chứ mà những năm mà mưa thượng nguồn nhiều thì cái lượng nước mưa nó pha với nước biển ngoài thì như vậy là nó đỡ mặn hơn. Mà những năm hạn thì nước nguồn không có cho nên là nước biển dâng lên, ngập thường xuyên, mặn nhiều.

H: Xâm nhập mặn như vậy sẽ có ảnh hưởng như thế nào đến canh tác, hoạt động sản xuất nông nghiệp?

Đ1: Ảnh hưởng đến năng suất cây trồng, đặc biệt là lúa mới cấy là sẽ chết, sau đó thu hoạch lúa mà đang còn con gái đỏ là chín luôn, cơ bản là cây lúa thôi.

H: Một năm thì hiện tượng xâm nhập mặn xảy ra vào thời gian nào?

Đ1: Vụ hè thu quãng từ tháng 4 đến tháng 7, tháng 5 đến tháng 8 dương lịch còn tháng 4 đến tháng 7 âm lịch.

H: Khi có hiện tượng xâm nhập mặn theo chu kỳ...

Đ1: Có chu kỳ đấy, cứ mùa hè, cơ bản là mùa hè kết hợp với gió Lào.

H: Địa phương đã có những giải pháp gì định hướng cho người dân để giảm thiểu thiệt hại?

Đ1: Trước đây chúng tôi cũng có cái kế hoạch như vậy là đắp đập ngăn mặn, tức là các cái hói, ở đây có các cái lạch sông, nước thủy triều lên vào các cái lạch sông thì trước đây, những năm trước đây thì chúng tôi đã có kế hoạch đắp đập để ngăn mặn thế nhưng mà do cái diện tích rộng quá nên cũng không hiệu quả. Đắp được hói chứ còn trên bờ bao không có cho nên là nước vẫn cứ lên. Vừa rồi chúng tôi vẫn đang tiếp tục ở một số xóm như xóm 1, xóm 2 và một số cái xóm có cái hói thì vẫn đắp nhưng mà đắp với cái mức đó chỉ có đảm bảo được cái diện tích khi mực nước thấp thôi chứ đến lúc mà nước nó to, nó lớn, nước thủy triều to, lớn đó thì nó lụt cả thì cũng không được. Mà trước đây có cái trạm bơm bên Hưng Châu này, tức là chúng tôi hợp đồng lấy nước khi nước mặn tức là nước ở đó người ta lấy nước từ trên tê về thì như vậy là dùng cái nước ở bên tê tưới. Thế nhưng mà 4 năm lại đây thì như vậy bên đây là không hợp đồng nữa thì như vậy là chúng tôi chỉ còn dựa vào nước thủy triều không, mà cái biện pháp đắp đập mà ngăn đập thì cũng chỉ có mức độ thôi chứ đến bây giờ nói thật để mà làm cái đê bao tại xã đây thì 4-5 cây số không làm được mà chỉ có chặn ở các cái hói thôi.

H: Như vậy giải pháp giảm xâm nhập mặn của mình chỉ là đắp đập ngăn ở những...

Đ1: Ở cái hói, cái hói đó hay gọi là cái kênh dẫn nước từ sông chảy vào. Dùng đất, vật liệu, tre phen để đắp, ngăn lại.

H: Mình ngăn như thế là mình chặn dòng chảy phải không ạ?

Đ1: Chặn dòng chảy chứ, mình không cho chảy nữa chứ. Không cho nước thủy triều lên.

H: Nhưng nếu không cho nước thủy triều lên vào các cái hói đó thì mình sẽ bị thiếu nước tưới?

Đ1: Không. Mình lại bơm bằng những cái kênh khác, bởi vì thế này này ở trên địa phương chúng tôi là có 4 cái trạm bơm mà cái này không phụ thuộc vào hói. Người ta chỉ đặt cái trạm bơm đó ở bên ngoài, sát bờ sông, chứ còn cái hói đây là cái hói tự nhiên ở này, chứ còn trạm bơm thì nước nó không mặn thì chúng tôi dùng trạm bơm để bơm thẳng nước từ sông lên. Bơm từ sông Lam lên. Còn hói này là do tự nhiên nó lên thì chúng tôi phải ngăn lại. Cũng có khi là phải sử dụng nước thủy triều ni, không cần phải bơm, nhưng có những lúc chúng tôi phải ngăn lại phải dùng trạm bơm hút từ dưới sông lên.

H: Đó là biện pháp của chính quyền địa phương, thế còn người dân ở đây người ta có biện pháp nào để ứng phó với hiện tượng xâm nhập, nhiễm mặn này không? Nếu có thì ứng phó như thế nào?

Đ1: Cơ bản ở đây là toàn bộ ở đây, việc chỉ đạo sản xuất và quản lý cái nội dung này là của chính quyền địa phương với xã, thôn chứ còn nhân dân thì người ta cũng không có cái biện pháp gì khác cả. Chỉ có là làm thế nào chỉ đạo triển khai thời vụ thôi.

H: Chính quyền có thông báo được cho người dân biết cái khu vực này hiện nay đang bị nhiễm mặn đề nghị bà con lưu ý để không bơm nước mặn vào đồng ruộng?

Đ1: Có chứ, cái đó có chứ.

H: Bác có thể nói rõ hơn xem làm thế nào để mình nắm bắt được điều đó và việc cung cấp thông tin cho người dân được thực hiện như thế nào?

Đ1: Báo cáo với chị như thế này, ở đây như vậy là ở xã này có một cái máy đo độ mặn. Đo độ mặn đấy, nếu độ mặn cho phép thì bơm nước, còn nếu độ mặn không cho phép thì không bao giờ bơm, mà khi máy đo cho thấy độ mặn không cho phép thì phải thông báo đến nhân dân ở khu vực đó để nhân dân biết là do mặn nên không thể bơm nước được, nếu mặn bơm lên thì lúa sẽ chết, thì về cơ bản là nhân dân đều hiểu cả, cho nên khi chúng tôi

- nói không được bơm là không bơm. Chỉ có trường hợp là do nước thủy triều tràn lên thì như vậy là xã xuống khuyến cáo và thông báo với nhân dân là như vậy là nước mặn đã ngấm đến đó. Đó là do điều kiện khách quan, còn chủ quan thì đã mặn thì xã không bơm nước vào đồng. Kể cả đang có hạn, nứt nẻ đất nhưng mà nếu như anh bơm nước mặn lên là cây lúa chết liền.
- H: Nghĩa là cho dù hạn mà máy đo báo nước sông nhiễm mặn là mình cũng không bơm nước vào đồng?
- Đ1: Không bơm, phải chịu thôi. Trước khi bơm nước là mình cũng phải đo, phải thử độ mặn trước. Trước đây kinh nghiệm bằng dân gian là người ta cứ đưa lên người ta xem, đất kinh nghiệm dân gian nếu như nhìn nước mà thấy... trời mà tối anh "khỏa" [động] một phát như này mà thấy nước ánh sáng lên là như vậy nước mặn đấy.
- H: Như vậy là trời tối, mình khóa mặt nước lên mà thấy nước ánh lên là...
- Đ1: Ừ, trời tối, mình khóa trên mặt nước này, vùng nước lên như này mà thấy ánh sáng thì biết là nước bị mặn, là không bơm được.
- H: Đó là một cái kinh nghiệm dân gia để phát hiện ra nước nhiễm mặn, thế ngoài ra bác còn biết kinh nghiệm dân gian nào khác nữa không?
- Đ1: Rồi, nếu anh thấy mặt nước, mà nước thủy triều lên mà trong xanh thì như vậy cũng là do nước nhiễm mặn đấy. Trong không thôi thì được nhưng mà trong mà xanh màu nước biển thì đó là mặn, chứ còn nước bình thường thì nó trong nhưng mà nó lại không có màu xanh. Cho nên là thấy nước mà trong xanh thì cũng không bơm.
- H: Ngoài ra còn có cách nào trong dân gian để nhận biết là nước bị nhiễm mặn nữa không?
- Đ1: Nước bị nhiễm mặn ngoài 2 kinh nghiệm đó thì như vậy khi mà nước đã rút rồi thì tức là cái ruộng đó, cái đất đó đã bị nhiễm mặn thì khi nước rút nhìn trên mặt có một màu sẫm à màu trắng như muối, màu trắng trên mặt ruộng. Một lớp mỏng màu trắng như muối đọng lại trên mặt ruộng, tức là muối nó đóng lại.
- H: Những thửa ruộng mà đã bị nhiễm mặn thì có cách nào để xử lý không? Và xử lý như thế nào?
- Đ1: Xử lý thì... cơ bản thì cũng do cái điều kiện tự nhiên thôi chứ còn thì từng người... người ta vẫn cứ khuyến cáo là dùng vôi để khử chua với khử mặn chứ mà không hiệu quả, cơ bản là thiên nhiên thôi. Rồi là khi mặn như thế, một lớp muối mỏng thì khi mà mưa gió xuống thì trôi mất cái đó đi thôi chứ còn xử lý cũng ít.
- H: Tức là việc xử lý đất bị nhiễm mặn cũng hoàn toàn dựa vào tự nhiên thôi?
- Đ1: Dựa vào tự nhiên thôi, chứ cũng không có cách nào. Chờ mùa mưa lũ rửa trôi đi thôi, chứ còn xử lý bằng vôi cũng không hiệu quả.
- H: Có những thửa ruộng nào bị nhiễm mặn đến mức mà mình không thể cấy hay trồng được bất kỳ một loại cây trồng nào không?
- Đ1: Cũng có chứ.
- H: Đối với những thửa đất như vậy thì mình phải làm gì để sử dụng được nó?
- Đ1: Lại phải chuyển đổi cây con khác. Nói chung là dù chuyển đổi giống cây con thì chịu mặn cũng không hiệu quả được đâu. Thường thường như thế này đã hạn thì ruộng cạn, ruộng cao thì lại không bị nhiễm mặn mà ruộng úng thì lại bị. Thì thực tế là đưa cây gì vào cũng không được, ruộng mà đã ngập thì không đưa cây gì được chỉ có cơ bản là lúa mà lúa thì vừa rồi chúng tôi cũng đang đề nghị ở trên phải nghiên cứu ra một loại giống lúa làm sao mà phải chống được mặn đấy. Thì cũng đang đề nghị chứ giờ cũng chưa có. Thực tế bây giờ đất đã bị ngập mặn do hạn thì cũng không có cây gì trồng được. Đang đề nghị nghiên cứu thôi chứ chưa có.
- H: Như thế nghĩa là mặc dù nói là chuyển đổi nhưng thực tế vẫn chưa có cây trồng nào thích hợp với đất nhiễm mặn để mình chuyển đổi?
- Đ1: Chưa có, chưa có cây gì để chống được mặn cả.
- H: Diện tích đất nông nghiệp bị nhiễm mặn trên toàn xã chiếm khoảng bao nhiêu phần trăm?

Đ1: khoảng 30%. Tập trung ở xóm 1, xóm 7, xóm 6, xóm 2 và một số diện tích nữa. Nhưng mà ở xóm 1 là diện tích đất bị nhiễm mặn là nhiều nhất.

H: Việc nhiễm mặn ngoài những tác động tiêu cực đến sản xuất nông nghiệp như bác vừa nói thì có mang lại tác động tích cực nào, mang lại lợi ích gì cho người dân ở đây?

Đ1: Đã mặn thì không có lợi gì hết.

H: Nhưng lúc trước cháu có nghe nói rằng sự xuất hiện của con rươi tại xã là do đất ở đây bị nhiễm mặn?

Đ1: Cái đó thì cũng nó phải. Con rươi chỉ xuất hiện ở vùng nước lợ thôi chứ cũng không phải nước mặn. Địa bàn tôi ở đây như ở xóm 1 đây cơ bản là rươi, chứ cũng không phải là năm nào ngập mặn thì có rươi đâu. Đó là người ta nghĩ như thế thôi chứ nó phải. Ở đây, rươi đây ý, những cái chân ruộng nào mà gần hói, gần sông thì như vậy là sẽ có rươi, chứ còn cũng chưa hẳn phải là như vậy là nước nhiễm mặn thì mới có rươi, mà rươi đây là ở nước mặn với nước lợ chứ không phải sống ở nước mặn đâu.

H: Con rươi xuất hiện ở đây từ khi nào?

Đ1: Lâu lắm rồi, từ đời nào đến giờ rồi. Chứ mà những năm gần đây thì thấy cái hiệu quả kinh tế nó cao thì phát triển thôi chứ trước đây từ đời nào đến giờ đã có con rươi rồi. Tôi sống ở đây gần 6 chục năm rồi thì thấy từ hồi tôi còn trẻ, nhỏ nhỏ thì đã thấy ông cha đi vớt rồi. Nhưng bây giờ do giá trị kinh tế cao thì nhân dân trú trọng hơn.

H: Trước đây bác có thấy con rươi xuất hiện nhiều như bây giờ không?

Đ1: Nhiều, cũng nhiều như thế.

H: Nhưng mà khi đó mình chỉ bắt về để sử dụng thôi mà chưa mang bán ra thị trường...

Đ1: Ừ, chỉ bắt để ăn thôi chứ đâu có bán nên giá trị kinh tế chưa cao, cho nên cũng ít người để ý.

H: Đối với những chân ruộng có rươi thì làm thế nào để người ta có thể khai thác hiệu quả con rươi này?

Đ1: Người ta có cái kinh nghiệm này, theo kinh nghiệm của dân gian, cái ruộng mà muốn có rươi ý... đành rằng như vậy là nó đã có từ trước rồi những chân ruộng có rươi mà muốn tăng thêm nguồn rươi thì theo kinh nghiệm là phải bón nhiều phân chuồng lên đó. Với cái cơ sở là số lượng thì vẫn như thế thôi nhưng mà cái con rươi nó sẽ lớn hơn, to hơn thì như vậy là trọng lượng nó sẽ to hơn. Bởi vì con rươi khi bắt đầu xuất hiện thì cái độ dài của nó rất dài nhưng mà đến từng con nước một thì nó đứt khúc, chứ không phải là nó lên con bằng đây đâu [bằng ngón tay]. Nó dài như cái sợi dây, có những con phải hơn 20 phân, thế nhưng mà đến chu kỳ nước, rươi là lên theo con nước, từ rằm tháng 8 âm lịch trở đi, từ 15 tháng 8 âm lịch trở đi, rồi là 30 tháng 8 này, 15 tháng 9 này, 30 tháng 9 này, 15 tháng 10 này, 30 tháng 10 này là hẳn lên theo chu kỳ con nước. Mà khi con nước lên là hẳn đứt khúc, hẳn nổi lên. Lúc trước thì hẳn ở dưới đất, ở độ sâu khoảng 35 đến 40 phân dưới lòng ruộng.

H: Nó nổi lên thì mình hớt. Nếu mình không hớt thì sao?

Đ1: Nếu không hớt thì sẽ mất, tự nhiên đến cái giai đoạn đó là nó chết. Rươi cũng rất dễ bắt, cơ bản là nhân dân tự be bờ ruộng nhà mình, xong rồi như vậy là toàn bộ be bờ thì người ta chừa một cái chỗ cho nước chảy đó, rồi người ta dùng một "cái đụt" [giống "cái đó" ngoài Bắc] húng vào đó thì như vậy rươi chui lên là sẽ chảy vào đó rồi người ta đổ ra thôi chứ nó phải đi vớt.

Đ2: Cái đụt đó là có 2 cọc chống 2 bên này, chắn theo chiều nước chảy.

Đ1: Bởi vì rươi lên theo con nước, nước thủy triều lên thì toàn bộ rươi sẽ lên theo nước khi thủy triều rút xuống thì nước chảy ra, chảy ra thì chảy hết vào đụt thôi.

H: Việc con rươi xuất hiện nhiều thì có liên quan gì đến tình trạng xâm nhập mặn ngày càng nhiều hay không?

Đ1: Khả năng, như lúc này tôi nó đó, nó cũng nó liên quan đến. Người dân ở đây người ta cứ nói là chỗ nào có nước mặn thì có rươi nhưng mà tôi thấy nó phải vì trước đây không có

mặn cũng có rươi. Chứ mà nói thật nếu ruộng nào có rươi thì nếu ruộng có rươi nhiều mà mình đầu tư không đến nơi đến chốn thì nói thật là cây lúa cũng kém hiệu quả bởi vì là có rươi nên đất nó hồng, đến lúc mình cấy lúa mà thì con gái gập rét nữa thì rế không bén được.

H: Nghĩa là cái ruộng mà có rươi thì lúa kém, năng suất không cao?

Đ1: Lúa kém. Bởi vì cái lúa con gái cái thì như vậy có cây mạ cấy nó không bén rế được vì đất nó không chặt, nó có những lỗ hồng ở dưới cho nên khi mình cấy lúa xuống mà gặp trời rét nữa thì lúa nó không bám được rế, rế không bám được xuống đất. Cái chuyện mà bén rế là lâu. Có trường hợp gặp thời tiết mà rét dài thì lúa cũng chết.

(Đ2: xin phép ra ngoài vì có việc bận)

H: Việc thông tin về tình hình lũ lụt từ Trung tâm Dự báo khí tượng thủy văn Bắc Trung Bộ, việc thông báo cho người dân được thực hiện như thế nào? Các kênh cung cấp thông tin và mức độ thường xuyên của việc thông tin trong địa bàn xã là như thế nào?

Đ1: Ở đây, hàng năm theo tinh thần chỉ đạo của trên thì xã thành lập Ban chỉ đạo phòng chống bão lụt, thì như vậy là tất cả các thông tin không những là ta nghe trên hệ thống mà nghe nhìn đây mà ở đây thì tỉnh và huyện cũng chỉ đạo, xong đó thì chỉ đạo xuống xã và xã thì như vậy là chỉ đạo, có hệ thống truyền thanh của xã đây như vậy là thông báo cho các tiểu ban của các xóm, thông báo liên tục cho nhân dân để nhân dân nắm được tình hình bão lũ. Cho nên công tác phòng chống thì cũng rất chủ động. Về cơ bản qua thông tin từ trên xuống.

H: Tức là thông tin về tình hình diễn biến của bão, lũ lụt được thông báo qua hệ thống truyền thanh của tất cả các xóm. Quá trình truyền tải thông tin đến người dân này có khó khăn gì không?

Đ1: Không có. Ở đây như vậy là hệ thống truyền thanh đảm bảo 100%, lúc nào cũng thế, kể cả trước đây, những năm trước đây bão lũ lớn như thế nhưng mà trước bão như vậy là hệ thống truyền thanh, hệ thống điện là rất đảm bảo. Sau đó, sau bão, sau lũ nếu như có hư hỏng thì cũng chỉ hỏng trong một hôm, một buổi là xong hết. Tức là xã tập trung nhân lực để chỉ đạo hệ thống truyền thanh, hệ thống điện cho nhân dân. Cho nên nhân dân là rất chủ động. Mà tất cả các cái nội dung thông báo đây là xã thông báo rất thường xuyên. Mà không có xã thì tỉnh và huyện vì đây là địa bàn trọng tâm cho nên là có một cơn bão hoặc là có lụt thì tỉnh và huyện người ta về đây thường xuyên, mà xã cũng thường xuyên. Xã cũng có Ban chỉ đạo trên này để cử thành viên Ban chỉ đạo trực tiếp đi xuống các xóm. Nếu thông tin ở đây đã nghe rồi nhưng mà riêng từng thành phần, từng thành viên ban chỉ đạo phụ trách từng xóm để chỉ đạo nhân dân phòng chống bão lụt.

H: Ngoài hệ thống truyền thanh và cán bộ xuống chỉ đạo trực tiếp thì mình còn có kênh cung cấp thông tin nào cho người dân nữa không?

Đ1: Về cơ bản là truyền thanh và như này tôi nói đây, các đồng chí trong ban chỉ đạo xuống cung cấp thông tin cụ thể bên dưới, xuống làm việc với tiểu ban bên dưới là có những lúc phải cung cấp thông tin rồi.

H: Ở dưới mỗi xóm, thôn lại có một tiểu ban phòng chống bão lụt? Thành phần gồm những ai?

Đ1: Mỗi xóm có một tiểu ban phòng chống bão lụt. Thành phần gồm bí thư, xóm trưởng, xóm phó và cả trưởng của các tổ chức đoàn thể bên dưới xóm, rồi tiểu ban lại phân công từng anh phụ trách từng khu vực, tức là lại phân công tiếp, mỗi thành viên trong tiểu ban lại phụ trách mấy hộ gia đình đây và có trách nhiệm thông tin để các hộ này chủ động phòng tránh bão lũ. Kể cả như vậy là trong công tác, khi bão lũ thì mấy cái anh này phụ trách mấy cái hộ đó thì có cái điều kiện gì đó là phải báo lên để người ta đến hỗ trợ. Tôi nói ví dụ, một cái địa bàn ở đây có 5-7 hộ gia đình này là bị ngập lụt này kia thì là cái anh này phải trực tiếp báo với ban phòng chống lụt bão của cái xóm đó, xóm lại báo lên xã để cho nhân dân di dời hay thế nọ thế kia.

H: Khi mà có đợt mưa lũ thì thông tin được phát trên hệ thống loa truyền thanh của xã bao nhiêu lần trên một ngày?

Đ1: Tùy tình hình thực tế, nếu như mà khẩn cấp thì thông báo liên tục, cứ khoảng 1 tiếng đồng hồ, 2 tiếng đồng hồ thông báo một lần, chứ còn nếu như mà ấy thì 1 ngày thông báo 1 lần. Nếu như tình hình cấp bách thì thông báo thường xuyên mà đặc biệt nếu như mà có cái điều kiện chi đó mà có xảy ra cái gì bất thường đấy thì là phải thông báo liên tục. Còn ở đây xã thì Ban chỉ đạo phòng chống bão lụt phải trực ở đây cho hết bão, hết lũ mới về.

H: Trực 24/24?

Đ1: Ừ, 24/24. Có những năm phải trực ở đây 7-8 ngày. Như tôi đây thành viên ban chỉ đạo thì cũng trực ở đây.

H: Ban chỉ đạo phòng chống lụt bão này thì chức năng hoạt động là gì?

Đ1: Dự báo, dự tính rồi thì xử lý tất cả mọi việc trong bão lũ, rồi sau đó đảm bảo cái chuyện như vậy là lương thực, thực phẩm, rồi tất cả các cái điều kiện cho nhân dân.

H: Hiện nay theo bác đánh giá thì hoạt động của cái Ban này có những thuận lợi và khó khăn gì?

Đ1: Cái thuận lợi là nhiều, chứ còn khó khăn thì cơ bản là kinh phí. Cũng nói rất thật. Kinh phí để hỗ trợ thì xã không có ngân sách mà hỗ trợ cho các cái Ban đấy thì mới..., tất nhiên vì trách nhiệm người ta phải làm đến nơi đến chốn thế nhưng mà muốn rằng là tạo điều kiện để có một ít kinh phí để người ta đi không những là cái việc của tập thể mà còn có việc của gia đình, mà người ta đi cả ngày cả đêm như vậy; với thứ hai nữa là cái phương tiện, phương tiện để trong bão lũ, thí dụ như thuyền hoặc thế này thế khác để mà hỗ trợ cho người ta là đang còn thiếu.

H: Về thuận lợi thì sao?

Đ1: Thuận lợi thì có hệ thống chính trị đây từ xã đến xóm thì cũng... Bởi vì trước hết ta lấy tình hình thực tế sau đó thì là trách nhiệm. Thuận lợi là ở chỗ từng xóm đã có cái Ban ở đó rồi thì người ta đi gần ở đó, người ta nắm được tâm tư, nguyện vọng ở đó, biết được điều kiện ở đó. Cho nên cái thuận lợi là vừa người trong xóm, vừa quen địa bàn đó, người ta nắm bắt được tình hình và căn cứ vào tình hình thực tế để đưa ra cách giải quyết.

(Đ2 quay trở lại)

H: Những kinh nghiệm dân gian ở địa phương trong dự báo các hiện tượng thời tiết như lũ lụt hạn hán, hiện nay ở địa phương người dân có sử dụng nhiều không? Đánh giá mức độ chính xác của những kinh nghiệm đó? Liệu rằng những kinh nghiệm dân gian đó trong tương lai có còn phù hợp với điều kiện của địa phương không?

Đ1: Theo quan điểm của tôi thì có lẽ... ta không nói được 100% nhưng mà có lẽ kinh nghiệm từ dân gian thì người ta đã đúc rút từ lâu rồi. Kinh nghiệm này tôi không đảm bảo được 100% nhưng khả năng cũng phải được từ 70 đến 80%. Đó là kinh nghiệm thực tế. Ở đây, lúc này tôi cũng không nói có cái chuyện là con cá dưới sông đấy, con cá mà đến cái thời kỳ mà có trứng rồi, có trứng mà trứng căng đó thì nhất định là sẽ có con nước, là sẽ có mưa bão và lũ. Thì cái kinh nghiệm này thì tôi thấy là không dám trăm phần trăm nhưng 70-80% là có.

H: Theo bác đánh giá độ chính xác của các kinh nghiệm này là đạt đến 70-80%. Người dân hiện nay vẫn sử dụng những kinh nghiệm này chứ?

Đ1: Ừ, người ta vẫn sử dụng. Đành rằng vừa sử dụng cái này nhưng người ta vẫn biết trên hệ thống thông tin đại chúng, trên phương diện khoa học thì là người ta biết rồi. Thế nhưng mà căn cứ vào thông tin khoa học ở trên này đưa xuống, nhân dân nắm bắt và cũng thấy những lần mà thông báo trên khoa học này và những lần kinh nghiệm dân gian này cũng thấy đúng.

H: Bác đánh giá như thế nào về mức độ phổ biến của các kinh nghiệm dân gian này trong tương lai?

Đ1: Đang còn phải tồn tại theo cái kinh nghiệm của nhân dân. Bởi vì như vậy là qua nhiều cái đợt như vậy là theo tình hình thực tế và căn cứ vào cái chỗ mà người ta phát hiện đó thì người ta thấy có những điểm trùng lặp thì người ta nghĩ rằng cái này vẫn cần phát huy những kinh nghiệm này. Nó vẫn có tính ứng dụng mặc dù nói về khoa học khả năng như thế không đúng chứ mà về kinh nghiệm thì có một số vấn đề nó trùng lặp.

H: Về kinh nghiệm ứng phó với lũ lụt thì trong dân gian có kinh nghiệm nào đáng bác ý mà người dân vẫn sử dụng nữa không?

Đ1: Địa bàn này lụt nên nhân dân rất chủ động. Ở đây mỗi một gia đình ít nhất có một thuyền 3 ván để chống lũ lụt. Đó là cái thuyền gỗ để chống lũ lụt cho hộ gia đình. Cái thứ hai nữa, đối với những hộ chăn nuôi gia súc như khi này ta đã nói rồi, nhà có cái chòi để cho gia súc lên, mà những nhà không có trời thì người ta lại đóng cái bè bằng tre, bằng nứa người ta kết lại đó để người dẫn gia súc đi. Sống chung với lũ thì nhân dân cũng có nhiều kinh nghiệm. Từ nhiều năm nay, người ta đã biết đúc rút kinh nghiệm để sống chung với lũ. Nhà thì người ta làm gác này, trâu bò thì người ta làm chòi này, người mà lụt lớn thì người ta có thuyền, thế thôi.

H: Tỷ lệ hộ gia đình trong xã có cái thuyền gỗ là bao nhiêu?

Đ1: Có lẽ được khoảng 50% thôi.

H: Những hộ có thuyền thì điều kiện kinh tế của họ như thế nào?

Đ1: không, cũng bình thường. Cái thuyền ba ván đấy, như thời điểm bây giờ khoảng 3-4 triệu đồng.

D2: Ở đây, do điều kiện lũ lụt cho nên là họ phải sắm. Cái đó là điều kiện phương tiện đi lại mùa lũ thôi.

H: Vâng, thế cháu xin phép dừng cuộc nói chuyện ở đây. Xin cảm ơn sự cộng tác giúp đỡ của bác và chị.

Kết thúc